

Inventarisatierapport

Valorisatie bij de
Faculteit Geesteswetenschappen van de
Universiteit van Amsterdam

IDfuse

Versie 1.2

d.d. januari 2017

1 Inleiding

1.1 Aanleiding In toenemende mate besteden financiers en beleidsmakers aandacht aan valorisatie: de economische, sociale en maatschappelijke meerwaarde van wetenschap. De *Innovation Exchange Amsterdam* (IXA) en de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam willen een beter beeld van de valorisatieactiviteiten van de faculteit en hoe deze passen bij de gekozen VSNU-valorisatie-indicatoren.

Dit rapport beantwoordt deze inventarisatievraag aan de hand van een online enquête en 12 verdiepende interviews. Met een respons van 66,5% heeft een meerderheid van het wetenschappelijk personeel van de faculteit bijgedragen aan de kwantitatieve enquête. Wellicht is deze meerderheid niet representatief: dit kunnen de onderzoekers zijn die valorisatie belangrijk vinden. De resultaten moeten met deze kanttekening worden gezien.

Het document geeft allereerst een indruk van de verscheidenheid aan valorisatieactiviteiten, vervolgt dan met een beschrijving van de totstandkoming van deze projecten en doet een aantal aanbevelingen om valorisatie te stimuleren.

De gebruikte voorbeelden zijn slechts een greep uit de activiteiten binnen de hele faculteit. Het doel is dan ook niet om uitputtend te zijn, maar om de diversiteit van valorisatie binnen deze faculteit te kenschetsen.

Definitie van valorisatie

Het begrip valorisatie is jong en wordt verschillend uitgelegd. Daarom is bij de enquête en interviews de IXA definitie aan bod gekomen:

‘Kennisvalorisatie is het benutten van wetenschappelijke kennis in de praktijk. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een product of een medicijn of door toepassing ervan in een systeem of proces. Het begrip kennisvalorisatie ligt dicht bij het begrip innovatie. Innovatie is het omzetten van nieuwe combinaties (inventies) in de realiteit, dus toepassing ervan in een product of een proces. Een inventie alleen is geen innovatie; er is pas sprake van innovatie als de vinding wordt toegepast in de praktijk.’¹

¹ <http://www.uva.nl/onderzoek/onderzoek-en-samenwerking/kennisvalorisatie/kennisvalorisatie.html>

2 Wat gebeurt er op het vlak van valorisatie?

2.1 Een faculteit vol valorisatie In sommige beleidsdiscussies wordt valorisatie gezien als het domein van de technologische- en levenswetenschappen. Met tastbare artefacten kan men een concrete bijdrage leveren aan de wetenschap. Maar als deze inventarisatie in één zin samengevat moet worden dan is het deze: de faculteit Geesteswetenschappen van de UvA staat bol van valorisatie.

De kwantitatieve resultaten laten voor zich spreken: 167 respondenten vulden in ervaring te hebben met gemiddeld 5,3 soorten van valorisatie en 133 vulden deze antwoorden aan met concrete projecten of media-uitingen. Van publiekslezing tot adviesraad, van professioneel onderwijs tot media-optreden. De belangrijkste cijfers staan in appendix 1.

1.2 Een indeling van impact De aard van de valorisatie-activiteiten loopt zeer uiteen, zelfs op het niveau van de categorieën die gaan van ‘Samenwerking met maatschappelijke organisaties’ tot ‘advies voor de private sector’. Om deze kwantitatieve resultaten beter te kunnen duiden, zijn de resultaten ingedeeld naar voorbeeld van de Canadese *Federation for the Humanities and Social Sciences*, die in 2014² vijf categorieën voorstelde voor de indeling van impact. Deze vijf worden nu afzonderlijk beschreven en geïllustreerd met een valorisatievoorbeeld uit de inventarisatie.

1. IMPACT ON SCHOLARSHIP

De impact op de wetenschap of academie via publicaties, citaties en allerlei indices wordt nauwgezet in de gaten gehouden en komt uitvoerig aan bod in jaargesprekken. Deze resultaten worden soms ook onder valorisatie verstaan. NWO beschouwt bijvoorbeeld een bijdrage aan een andere discipline als een vorm van valorisatie. En die bijdragen zijn er bij de faculteit volop: 53% van de respondenten (95 onderzoekers) geeft aan ervaring te hebben met een bijdrage aan een ander wetenschapsveld. Het is een valorisatie-activiteit die ook past bij onderzoekers die kritisch zijn over valorisatie: onderzoekers die over valorisatie opmerken dat het minder belangrijk of niet nodig is, geven toch aan de overdracht naar andere disciplines toe te passen.

² Federation for the Humanities and Social Sciences, 2014, The Impacts of Humanities and Social Science Research (Working paper). Accessed from: .

Een mooi voorbeeld van deze valorisatie is het werk van **Luca Incurvati**, die zich bezighoudt met de logica van ontkenning. Hij benadert dit vanuit de filosofie en de logica, maar werkt regelmatig samen met wiskundigen en taalwetenschappers. Naar eigen zeggen hebben sommige problemen andere invalshoeken nodig om op te lossen. Om die oplossingen te vinden is vaak samenwerking tussen disciplines zoals filosofie, logica, wiskunde en taalkunde nodig.

2. IMPACT ON CAPACITY

Een belangrijk (volgens sommigen het belangrijkste) effect van de universiteit op de maatschappij verloopt via onderwijs. Zowel het onderwijs in eigen bachelor- en masterprogramma's als Postacademisch onderwijs, Summer Schools of activiteiten voor het voortgezet onderwijs.

Een deel van dit effect valt onder de kerntaak 'onderwijs', maar het deel waarbij het publiek of de onderwijsmethode vernieuwend is, hoort wel bij valorisatie. De activiteiten van De Illustere School zijn een uitstekend voorbeeld van het onderwijzen van een nieuw publiek. 88 onderzoekers (52%) geven aan ervaring te hebben met dit soort valoriserende onderwijsactiviteiten.

Een prachtige illustratie van deze capaciteitsopbouw is het onderwijs dat wordt gegeven binnen het programma 'conservatie en restauratie van cultureel erfgoed' waarbinnen intensief wordt samengewerkt met musea om de studenten goed op te leiden.

3. IMPACT ON SOCIETY AND CULTURE

De faculteit Geesteswetenschappen omvat veel onderwerpen die te maken hebben met cultuur, en 93% (!) van de respondenten geeft aan deze vorm van valorisatie in het verleden gerealiseerd te hebben.

Christa-Maria Lerm Hayes was al vroeg in haar carrière betrokken bij tal van exposities, o.a. in Noord-Ierland om via de kunst als medium een maatschappelijke dialoog mogelijk te maken tussen Rooms-Katholieke en Protestantse politici en kunst. Ook aan de UvA vindt dit plaats, bijvoorbeeld in het werk van haar studenten die een serie foto's van de recente Maagdenhuisbezetting vergeleken met protesten in het verleden. Deze kunstexpositie heeft behalve de UvA ook Berlijn en Eindhoven aangedaan."

4. IMPACT ON PRACTICE AND POLICY

Impact op praktijk en beleid geschied vaak via protocollen of adviesrapporten. 94 onderzoekers (56%) geven aan ervaring te hebben met dit soort activiteiten.

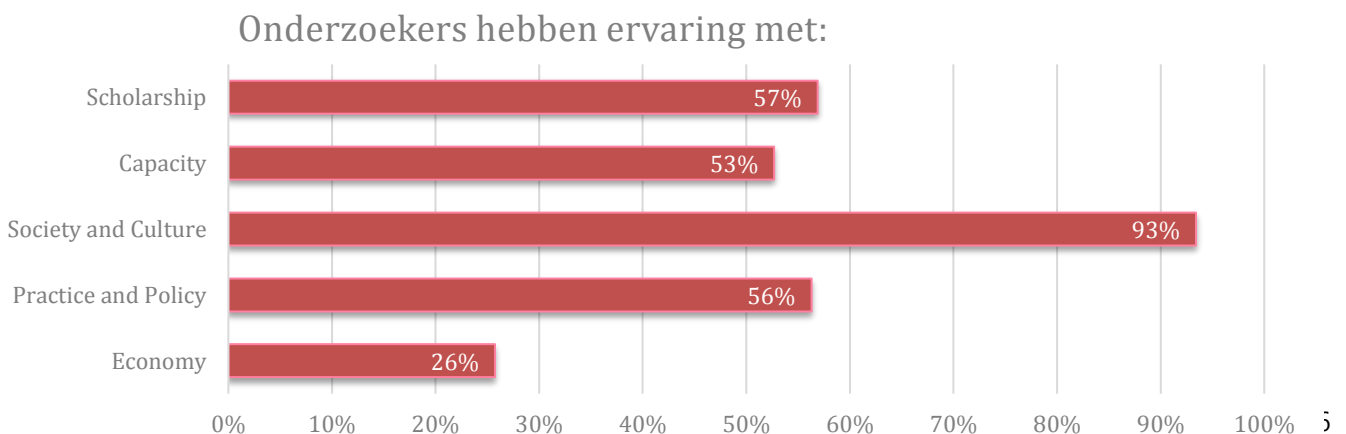
Exemplarisch is de betrokkenheid van **Stefania Milan**, die vanuit haar werk als Research Fellow in Canada bij tal van comités en werkgroepen betrokken is geraakt. Als onderzoeker van de UvA geeft ze nog steeds regelmatig advies en maakt ze soms zelfs deel uit van onderhandeldelegaties omdat ze internationaal geldt als expert op het gebied van online veiligheid en internet governance.

5. IMPACT ON ECONOMY

Economische impacts komen minder prominent naar voren en zijn ook minder vaak terug te lezen in de voorbeelden. Maar economische impact is er wel, voornamelijk in de samenwerking met commerciële partijen (25%). Daarnaast zijn er ook initiatieven vanuit de faculteit: 12 respondenten (7%) hebben ervaring met het starten van een bedrijf of het licenseren van technologie, en nog vier anderen geven aan dat dit bij hun onderzoek past als valorisatie-activiteit.

Een case is het bedrijf **Vokaturi** (emotionele herkenningsoftware), dat haar oorsprong vindt in UvA onderzoek. Echter zijn er ook voorbeelden waarbij niet het onderzoek maar de ervaring van een onderzoeker economisch gevaloriseerd wordt. Zoals in het geval van **Anne Baker**, emeritus hoogleraar die ook coaching geeft aan universiteitsstaf in bestuursfuncties omdat ze daar veel ervaring mee heeft opgedaan door de jaren heen.

1.3 Overzicht De ervaringen van onderzoekers laat zien dat er over de volle breedte gevaloriseerd wordt. Het is echter ook duidelijk te zien dat economische valorisatie minder plaatsvindt dan andere vormen, en dat sociale/culturele valorisatie veruit het meeste plaatsvindt. De volgende tabel laat de verdeling zien:

3 Hoe komt deze valorisatie tot stand?

3.1 Totstand- koming van innovatie De IXA definitie vergelijkt valorisatie met innovatie. Ook in de totstandkoming zijn deze gelijkenissen te zien. Een veelgebruikt onderscheid is dat tussen *technology push* (een nieuwe technologie creëert mogelijkheden voor innovatie) en *market pull* (de markt heeft een behoefte die wordt ingevuld met een innovatie). Dezelfde schaal kunnen we op valorisatie toepassen.

3.2 Technology Push Valorisatie komt soms tot stand als regelrecht product van wetenschappelijk onderzoek of academische ambities. Neem bijvoorbeeld het onderzoek van Maarten van Bommel naar de originele kleuren van voorwerpen. Dit leidde tot een project waarin met licht voorwerpen in musea 'geretoucheerd' werden om de oorspronkelijke kleur beter te benaderen: een prachtig voorbeeld van valorisatie.

Een soortgelijk proces doorliep Anne van Wageningen. Hij vond dat de opleiding European Studies "iets moest doen" rondom het Nederlands voorzitterschap van de EU. Deze ambitie leidde tot een gesprek met zijn onderzoeksdirecteur, die het doel ook omarmde en Anne de ruimte gaf om tijd te besteden aan dit project. Ook als dat betekende dat er dit jaar andere onderzoeksactiviteiten, waaronder peer-reviewed publicaties, onder druk zouden komen te staan.

Samen met de gemeente Amsterdam en middelbare scholen in de regio werd een project gestart waarin studenten vanuit de opleiding European Studies les gaven in het Voortgezet Onderwijs. De scholieren kregen les van studenten, en deze studenten deden ervaring op voor de klas al ruim voor hun stage.

Deze samenwerking is, na het voorzitterschap, bestendigd in een nieuw vak. Zo groeit een eenmalig project uit tot structurele vernieuwing aan twee kanten van onderwijs.

KANS TOT STIMULEREN

Voor de totstandkoming van dit soort activiteiten is ruimte nodig. Ruimte in jaargesprekken om een publicatie minder te doen, tijd voor verkennende gesprekken en een houding van leidinggevendenden dat mislukking geen ramp is.

3.3 Market Pull Aan het andere eind van het spectrum vinden we vragen vanuit de markt: organisaties die de weg naar de academie weten te vinden om hun eigen uitdagingen op te lossen.

Voor een belangrijk deel draait het om zichtbaarheid en gewoonte: in veel interviews komt een lange reeks van samenwerkingen en activiteiten terug. Een voorbeeld is Ruud Janssens: Een vroege aanstelling aan de Koninklijke Maritieme Academie leidt tot een lange traditie van samenwerking met het ministerie van Defensie.

Zichtbaarheid wordt bevorderd door de communicatie-afdelingen van de UvA. Folkert Kuiken geeft bijvoorbeeld aan dat er regelmatig via centrale afdelingen of databases vragen van buiten bij hem terechtkomen.

KANS TOT STIMULEREN

De sterke aanwezigheid van traditie heeft een belangrijke implicatie: het al vroeg stimuleren van dit soort samenwerking kan uiteindelijk via een zelfversterkend effect valorisatie aanwakkeren.

Er is wel een aantal zorgwekkende signalen: sommige hoogleraren geven in jaargesprekken het advies valorisatie ondergeschikt te maken aan onderzoek en onderwijs, soms tegen hun eigen principes in. Dit komt mede omdat valorisatie onvoldoende terugkomt in deze evaluatiegesprekken. In de enquête gebruikten meer dan 10% van de respondenten de ruimte voor opmerkingen om het signaal te geven dat valorisatie binnen de faculteit nog onvoldoende gewaardeerd wordt.

3.4 Interactie Het gros van de valorisatieactiviteiten komt tot stand door een combinatie van resultaten uit de academie en vragen vanuit organisaties daarbuiten. Deze interactie is op veel plekken in de faculteit geborgd middels infrastructuur: bijzonder hoogleraarschappen, onderzoeksvelden die haast verweven zijn met de beroepspraktijk of onderzoeksgroepen met één been in de kliniek (zoals bij het NKI of de GGD). Bij deze valorisatietrajecten zijn vraag- en aanbod gedreven valorisatie nauwelijks van elkaar te onderscheiden.

KANS TOT STIMULEREN

De bekeken samenwerkingen zijn erg succesvol in het realiseren van valorisatie juist door de intieme verwevenheid van de academische met de (beroeps)praktijk. Volgens Folkert Kuiken (overigens een *bijzonder* bijzonder hoogleraar met een leerstoel van 4 dagen) dragen het schrijven van een periodiek publieksverslag en het curatorium bij aan de verbinding met de praktijk.

Er zijn ook kritische geluiden: met name wanneer de vereiste bijdrage aan de leerstoel het voor bepaalde charitatieve instellingen erg moeilijk maakt om op deze wijze met de universiteit samen te werken. Het is de moeite om te onderzoeken of hier innovatieve constructies voor te bedenken zijn.

3.5 Er is nog een vierde type van valorisatie: geen valorisatie. Een aantal onderzoekers komt nauwelijks aan valorisatie toe. De reden die hier consequent voor gegeven wordt is dat men 'gevangen' zit in het onderwijsmodel van de universiteit. Dit is een indicatie dat onderwijs te sterk aanwezig is binnen de faculteit in verhouding tot de andere kerntaken.

Medewerkers geven aan dat zij onderzoek en valorisatieactiviteiten in hun vrije tijd doen omdat doordeweeks alle tijd gaat zitten in het geven van goed onderwijs. Zowel jonge, net gepromoveerde onderzoekers als meer ervaren onderzoekers geven aan dat dit 'onderzoek in de vrije tijd' regelmatig voorkomt. Dit geeft ook direct aan dat onderwijs belangrijk wordt gevonden, maar voor een aantal mensen niet meer in de juiste verhouding staat tot hun onderzoek en valorisatieactiviteiten.

KANS TOT STIMULEREN

De meest voor de hand liggende kans is om de praktijk nauw te betrekken bij onderwijsactiviteiten. Op die manier komen niet alleen de studenten met een potentieel werkveld in aanmerking, maar ook de docent/onderzoeker.

Er is daarnaast een aantal kansen om juist met valorisatie onderzoek te financieren. Meerdere onderzoekers zijn in gesprek met maatschappelijke partners om middels contractonderzoek ruimte te creëren voor onderzoek. Het bieden van ondersteuning voor specifiek deze onderzoekers, bijvoorbeeld in de vorm van een contractonderzoek faciliteit vanuit de IXA of vanuit de faculteit, kan van grote toegevoegde waarde zijn om voor deze groep een carrière als onderzoeker mogelijk te maken. Deze, en andere ondersteuning is sowieso een punt van aandacht, omdat ook bestaande

ondersteuningsfaciliteiten versterkt zouden kunnen worden. Diverse onderzoekers geven aan dat er te weinig mensen zijn voor de ondersteunende taken, waardoor cruciale zaken zoals contracten en facturen blijven liggen.

4 Indicatoren

4.1 Gekozen faculteits-indicatoren De indicatoren die de faculteit Geesteswetenschappen heeft gekozen voor valorisatie, zijn bij geen van de geïnterviewde onderzoekers bekend. Positief is echter dat men zich wel herkent in deze indicatoren.

De gekozen valorisatie-indicatoren:

- 1) samenwerking met maatschappelijke instellingen en bedrijven
- 2) output die is aan te merken als valorisatie
- 3) interactie (bijzonder hoogleraarschap, externe functie, etc...

Het is niet geheel duidelijk of tentoonstellingen onder de indicator 'output die als valorisatie is aan te merken' valt, en een aantal respondenten vinden dat de bijdrage aan postacademisch onderwijs nog ontbreekt als indicator.

4.2 Analyse genoemde activiteiten De indicatoren die gekozen zijn door de faculteit zijn breed en dat geeft ruimte voor de bestaande diversiteit aan activiteiten. Tegelijkertijd vertegenwoordigen ze elk zo veel verschillende activiteiten, dat de labels minder veelzeggend worden.

Om toch een idee te geven van de verdeling van genoemde activiteiten, zijn de meest genoemde activiteiten onder indicatoren geschaard. Deze indeling is enigszins arbitrair: Een bijzonder hoogleraarschap valt bijvoorbeeld onder interactie, maar leidt ook tot samenwerking en outputs die als valorisatie aan te merken zijn. Als een activiteit onvoldoende past, is hij niet gecategoriseerd.

Samenwerking met maatschappelijke instellingen/bedrijven

12,5% van de respondenten noemt samenwerking expliciet. In totaal worden er 112 activiteiten genoemd die aan te merken zijn als samenwerking. De typen organisaties die in dit verband worden genoemd zijn musea, gemeentes en ministeries.

Output

Qua aantallen is de indicator output de grote winnaar. Maar liefst 466 activiteiten worden genoemd door de respondenten. Ruim 37% gebruikt het woord lezing als ze hun activiteiten omschrijven en bijna 20% noemt de radio. Andere veelgenoemde activiteiten zijn advies, interviews, schrijven, artikelen, boek en tentoonstelling. Daarnaast worden er tal van activiteiten en organisaties genoemd waar men voor schrijft zoals het NRC, de Volkskrant, NPO, maar ook vertalingen, en presentaties.

Interactie

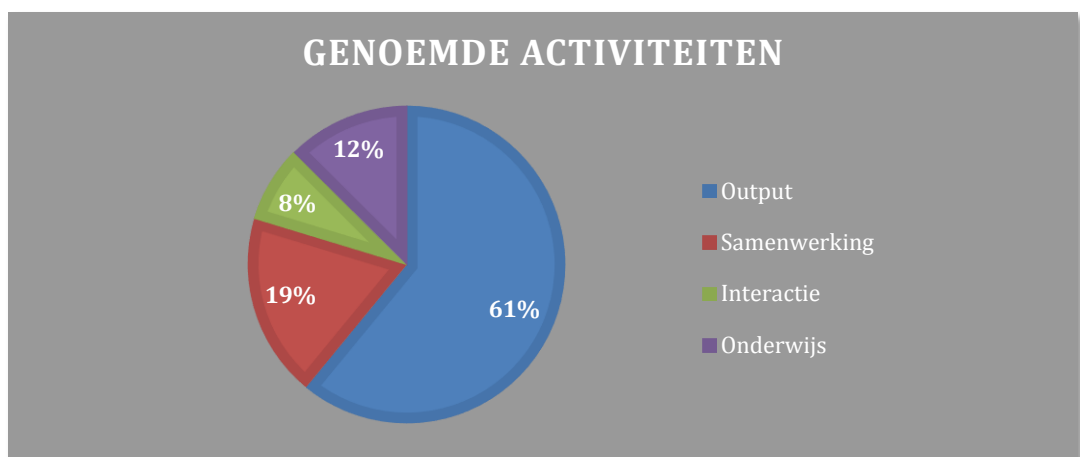
Er is 38 keer een activiteit genoemd die in de categorie 'Interactie' valt. Dit gaat met name om actief zijn voor een vereniging, raad of commissie als (bestuurs)lid. Opvallend is dat slechts 2 van de 15 respondenten die een leerstoel in samenwerking vervullen deze leerstoel ook als valorisatie-activiteiten noemen.

Onderwijs: Een ontbrekende indicator?

De typen activiteiten die niet bij de indicatoren passen gaan vooral over onderwijs voor andere doelgroepen. Het gaat om woorden als Post-academisch, bij- en nascholing en de Illustere School, Middelbare Scholen, docenten en scholieren.)

Conclusie

Het gros van de activiteiten valt onder de indicator 'output', dat is ook niet vreemd omdat deze outputs passen bij de Geesteswetenschappen, waar tentoonstellingen, boeken en artikelen zowel een academisch als niet academisch publiek bereiken. Het taartdiagram hieronder laat duidelijk zien wat de verhoudingen tussen de diverse indicatoren zijn.

5 Overige observaties

5.1 Overige observaties Het palet is er één om trots op te zijn en voortdurend te laten zien: de faculteit staat midden in de maatschappij en doet over de volle breedte van valorisatie mee. De meerderheid van de onderzoekers herkent en onderschrijft het belang van valorisatie. Een aantal aanvullende opmerkingen willen we hier toelichten.

5.2 Waardering voor valorisatie In appendix 2 is te zien dat het verschil tussen activiteiten waar onderzoekers ervaring mee hebben en de activiteiten die passen bij het onderzoek klein is. Behalve de vaststelling dat er veel activiteiten plaatsvinden, kunnen we hier ook uit opmaken dat men in staat is om veel van de valorisatiemogelijkheden van onderzoek ook waar te maken. Goed nieuws! Uit een paar interviews kwam ook naar voren dat deze lijst in zichzelf een '*aha*'-*erlebnis* kon zijn: niet voor iedereen was even duidelijk dat al deze activiteiten onder valorisatie vallen.

Uit de vragenlijst komt naar voren dat de algehele houding ten opzichte van valorisatie nog niet positief is. De 167 respondenten waarderen de steun en ruimte die men krijgt voor valorisatie gemiddeld met een 2,59 op een vijfpunt-schaal. Dit geldt zowel voor de steun die men voelt van collega's, als de ondersteuning die men ervaart vanuit de faculteit. Het lijkt er op dat mensen daar meer van verwachten. De interviews bevestigen dit beeld. Op een enkeling na die wel tevreden is over de steun van faculteit en collega's, ervaren veel mensen een neerbuigende houding bij collega's als het gaat over valorisatie-activiteiten. Qua ondersteuning blijkt dat men vaak niet weet welke vormen van ondersteuning er worden aangeboden vanuit IXA en de faculteit.

Een verklaring die hiervoor meerdere malen naar voren is gebracht in de interviews is het 'business model' van de faculteit, deze is met name ingericht op onderwijs. Er ligt zo'n grote druk op het geven van onderwijs, dat sommigen niet alleen de valorisatie activiteiten in hun eigen tijd uitvoeren, maar ook (een deel van) hun onderzoek.

Echter, de aandacht die bestaat voor valorisatie wordt wel op waarde geschat. Zo'n 40 mensen geven aan er te weinig aandacht is, ruim 30 geven aan dat er te veel

aandacht voor is maar de meerderheid (90) geeft aan dat er voldoende aandacht is voor valorisatie.

5.2 Definitie De definitie van valorisatie zoals die gehanteerd wordt door de IXA is er niet een die men kan reproduceren in de interviews. Toch weet iedereen aan te geven dat het (voor hen) meer is dan economische impact en dat de maatschappelijke en/of culturele waarde ook van belang is. Ook de nadruk op het gebruik van de kennis (boven het alleen dissemineren) komt in heel veel van de interviews terug.

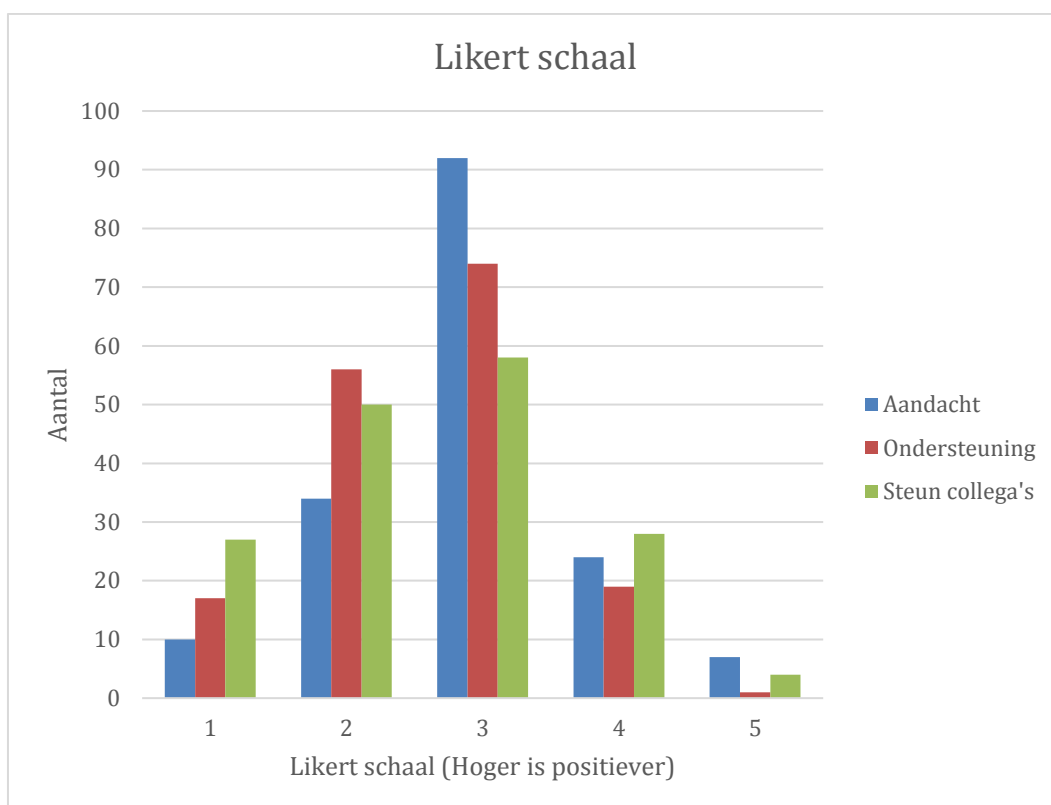
Bij confrontatie met de IXA definitie merken de meeste onderzoekers op dat de link met innovatie voor hen economische connotatie geeft aan het begrip. In de Geesteswetenschappen zit de waarde vaak ook in het aanjagen van het debat, en niet direct in het gebruik van onderzoeksresultaten.

5.3 Kwaliteits-indicatoren Tijdens het schrijven van dit rapport zijn door Quality and Relevance in the Humanities (QRiH) een handleiding voor zelfevaluatie volgens het SEP en een aantal kwaliteitsindicatoren voor de Geesteswetenschappen gepubliceerd, een initiatief om in deze evaluaties recht te kunnen doen aan de diversiteit van Geesteswetenschappelijke valorisatie die ook in deze inventarisatie zichtbaar wordt. Het uitgangspunt voor deze kwaliteitsindicatoren is een meer vervlochten benadering van maatschappelijke en wetenschappelijke impact: die gaan in de Geesteswetenschappen vaak hand-in-hand. Dit uitgangspunt van QRiH sluit goed aan bij deze inventarisatie. Diverse respondenten geven uitdrukkelijk invulling aan de verwevenheid van hun wetenschap en de maatschappij door zich bij elke wetenschappelijke uiting af te vragen: kan dit ook maatschappelijk impact hebben? En ook de andere kant op vindt dit plaats: maatschappelijke samenwerkingen leiden vaak tot nieuwe inzichten en wetenschappelijke publicaties.

Tot slot: Bij het uitvoeren van dit onderzoek troffen we een grote bereidheid tot meewerken en uitgebreide respons. Het onderwerp valorisatie gaat men aan het hart en dat uit zich ook in de enorme hoeveelheid aan activiteiten en plannen. De faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam kan zich met trots een ware valoriserende faculteit noemen.

A Appendix 1: Kwantitatieve resultaten

Appendix 1:
Antwoorden op
meerkeuze vraag
over aandacht
en
ondersteuning.

Score op aandacht voor valorisatie in de faculteit (te weinig – te veel), ondersteuning (slecht – goed) en steun collega's (niet – heel erg).

Appendix 2: Gemiddeld geeft men aan ervaring te hebben met 6.74 valorisatie activiteiten en geeft men aan dat er 8.05 type activiteiten bij hun onderzoek zouden passen.

Aantal valorisatie
activiteiten waar
men van
aangeeft er
ervaring mee te
hebben.

